

RMMA

REVISTA MENSUAL
DE CRENTE GALEGOS
ANO XXXIX
Nº 1028
De xullo a agosto de 2021

Benia quen constrúe
a paz!

Hai Romaxe

XELA G. CABALLO

A foto que fala

Un novo rexistro
en Canadá

O trasno

Daniel López Muñoz

Manolo Vila López e as solucións virtuosas

Hoxe falamos de solucións virtuosas que son as que combinando dous ou máis problemas e axitando a mestura, conseguen unha resposta conxunta e positiva para todos eles. É o contrario de círculo vicioso. Matematicamente sería: necesidade 1+necesidade 2+... necesidade N= Todo Solucionado.

Poño de exemplo ao noso benquerido Manolo Vila, da Ponte de Outeiro e de Muimenta da Terra Chá, mestre da vida para tantas e tantos de nós en mil cousas, mestre de escola coa sabedoría toda daquelas fornadas inesquecibles de galeguistas xurdidas do Seminario de Mondoñedo, compañeiro de loitas e quefaceres, e unha das medallas Castelao deste 2021. Poucas houbo tan merecidas no medalleiro institucional.

Á parte da súa indispensable entrega, sostida no tempo, intelixente e cálida, en mil tarefas caladas, sempre solidarias, na movida de desenvolvemento comunitario, veciñal, cultural de Muimenta, ademais dese saber ser de esquerda poñendo o pobo por diante de calquera organización... Ademais diso todo, o mestre Vila impulsou solucións virtuosas durante décadas

tamén para a comunidade xitana. Tiña unha que eu usei de exemplo en varios foros: con apoio público, a súa asociación adquiría nunha aldea unha casa semiderruída, en abandono; organizaba un taller de formación en construción para persoas xitanas consistente na súa rehabilitación; e facilitaba a esa familia o uso desa vivenda reconstruída por eles mesmos. A fórmula: casa abandonada+ parroquias despoboadas+ necesidade de formación nun oficio+ necesidade de vivenda = Eureka!

Sabendo da súa experiencia no tema este das solucións virtuosas tres-en-un, tiña pendente consultarlle unha idea que se me pasou pola cabeza no mesmo día en que o agardamos fóra do palacio de congresos, vixiados pola seguridade feixoana, detrás dunha gaita e dunha pancarta que dicía, "Grazas, Vila. O pobo". Unha idea simple con cheiro a solución virtuosa: converter o

Valle de los Caídos nun megaparque eólico.

Seguro que a Manolo, home prudente, lle parecería disparatado. Pero botaría un sorriso pícaro. Así e todo, cantos problemas non se solucionarían? Varios: ponse un megamuíño nun sitio que xa está ocupado por unha megacruz de blasfemo significado, evitando, xa que logo, o impacto paisaxístico e moral; resignifícase o lugar: enerxía verde para a paz e o futuro; evítase en parte que sexa outra vez Galicia a que pague con cicatrices no seu territorio as necesidades enerxéticas de quen vive e paga os impostos na metrópole. Tres en un, polo menos, tirando polo baixo.

Editorial

Hai Romaxe

O pasado ano, 2020, tocaba celebrar a 43ª Romaxe en Arzúa. A pandemia interrompeu unha longa tradición. Non obstante, no ano do confinamento sanitario a Asociación Irimia organizou unha serie de celebracións “romaxeiras” en moitos lugares, tanto de Galicia como de fóra de Galicia, e conectámonos por WhatsApp. Daquela chamámolas “rumores de romaxe”. Foi un experimento que funcionou, que seguro que tivo os seus fallos e os seus acertos. En todo caso serviu para abrir unha posibilidade de cara ao futuro: utilizarmos as novas tecnoloxías e as redes sociais para enriquecer e facilitar a participación nas nosas celebracións.

Unha vez aberta a posibilidade de celebrarmos de novo a Romaxe, de maneira aberta e sen limitacións sanitarias tan estritas, retomamos o plan de xuntármonos en Arzúa. Agora si, para celebrar a Romaxe XLIII. Efectivamente a evolución da pandemia a principios do verán e o ritmo de vacinación indican que será posible. Non obstante as variantes do virus poden dar sorpresas e estaremos ao que se diga por parte das autoridades sanitarias.

A pandemia deixou unha pegada de dor, soidades e desconcertos. Probablemente a todos e a todas nos afectou nalgunha maneira. Algún deses efectos pode ser menos perceptible, como a desmobilización interior, un certo cansazo existencial, unha ferida na esperanza. Porque a comunidade, o encontro, a conversa e a festa compartida alimentan o noso interior.

Por iso, máis ca nunca, no medio da contrariedade e da limitación, precisamos reencontrar, reencontrándonos, a presenza poderosa e insubmisiva do Espírito creador, materno, inspirador de cambios positivos. Esta será a Romaxe da Irmandade Aberta, e celebraremos como diante da vulnerabilidade medraron as mostras das máis variadas solidariedades. Como desde as portas da enfermidade, do esfarelamento social, do abatemento, sentimos a chamada agarimosa, rexa, urxente de erguernos e andar.

Esta é a razón e o fío condutor desta nosa Romaxe galega de crentes (pospandémica? Oxalá!!!), sexa grande ou pequena, con bozo ou sen el, igual ou diferente: coller forza e inspiración na Irmandade Aberta, cos pés na nosa terra, co alimento da Boa Nova, para non lle fallar á vida cando máis precisa de nós.

Romaxe da
Irmandade
Aberta, porque na
vulnerabilidade
xermolaron as
máis diversas
solidariedades

A SOMBRA NEGRA

Teño a sensación de que as dereitas democráticas e antifranquistas españolas están quedando sen expresión partidaria, sen un instrumento propio de intervención política. Refírome aos herdeiros daquelas “familias” do centrodereita español que, xa no ano 1962, se reuniron no chamado “contubernio de Múnic”, xunto cos socialistas de Llopis, para retornaren España ao rego da democracia. Foron represaliados por Franco, pero moitos deles continuaron un, máis ou menos, discreto traballo político e, despois da morte do ditador, impulsaron os consensos da transición. Fíxérono, sobre todo, a través da UCD, onde conviviron cos reformistas do Movemento Nacional. Tras o acordo constitucional e a disolución da UCD, impuxéronse os reformistas do franquismo liderados por Manuel Fraga. Monárquicos liberais, conservadores, demócrata-cristiáns, republicanos e demais familias procuraron resistir, pero foron arrombados definitivamente cando Manuel Fraga refundou Alianza Popular no PP e entregou todo o poder do partido, “sen tutelas nin *tutías*”, a José María Aznar. Conspicuo ex-falanxista, Aznar presentouse como líder do centrodereita, consciente da necesidade do caladoiro de votos do centro político para acadar e conservar o poder, pero decidido a darlles trela a nostálxicos do franquismo e a elementos de extrema dereita —que aniñaron, ao quente, no seo do PP—, así como a abrir espazos e privilexios aos negocios das grandes fortunas amasadas á sombra e coa complicidade da ditadura. Estas políticas foron determinantes para a eclosión multiorgánica da corrupción en España e derrotaron

definitivamente os conservadores, liberais, democristiáns e republicanos do centro e da dereita democrática, que só tiveron dúas opcións: saír da política activa ou someterse ao aznarismo no PP, esperando tempos mellores que non dan chegado. Só se libra-

ron da queima as dereitas nacionalistas de Euskadi e Cataluña, que resistiron nos seus territorios.

Aznar traspasoulle o poder a Rajoy, pero desta vez exerceu —e exerce— todas as “tutelas e *tutías*” a través da FAES e dos seus epígonos no partido, eses do talle e catadura de Esperanza Aguirre, Pablo Casado ou Isabel Díaz Ayuso e os seus acólitos. A negra sombra de Aznar expándese no tempo e no espazo político e deixa sen aire nin luz a aqueles demócratas e antifascistas de centro e de dereitas. Non me estraña que estean pensando xa en dotarse dun instrumento político que os recupere para participaren, con pensamento de seu, na cousa pública.

A negra sombra de Aznar deixa sen luz aos demócratas antifascistas de centro e de dereita

...pero a vaquiña polo que vale

Tino Santiago

IRIA

Feijóo abriu o poxigo

Nunca un
presidente
tivo tanto
poder

Non hai máis dun ano, Núñez Feijóo proclamaba aos catro ventos que aquela era a súa última campaña electoral á presidencia da Xunta. A finais do pasado mes de maio, a retranca substituíu á contundencia cando na Cadena Ser a xornalista Aida Pena lle preguntaba se pensara xa nunha quinta maioría absoluta en Galicia. “Eu estou pensando na Galicia do ano 22”, dixo e cando a xornalista lle fai ver que contestando así non descartaba esa posibilidade, Feijóo riu e calou. Como nunha porta de dúas follas, Feijóo abriu o poxigo: a casa segue pechada pero tamén un pouco aberta.

A chegada de Feijóo á presidencia da Xunta cambiou radicalmente a cultura de goberno que se fora desenvolvendo na autonomía galega. Non houbo nunca un presidente con tanto poder persoal. Non se pode comparar cos dous breves gobernos de coalición de González Laxe ou Pérez Touriño nin, mesmo, cos de Manuel Fraga que presidía unha confederación de baróns con poder real; eran os tempos dos Cuíñas, Cacharro Pardo, o ‘vello’ Baltar, ... De feito na esquerda e no nacionalismo fantasiábase cun desmembramento do PP cando Fraga faltara, medo que tamén habitaba na propia dereita, o que faría imposible unha nova maioría conservadora. Feijóo non dubidou, só habería un referente, só mandaría un.

A estratexia funcionou. Nunha recente enquisa do Instituto Sondaxe, case as tres cuartas partes dos galegos (72,40%) son incapaces de dicir o nome dun só conselleiro; nos barómetros de Sondaxe Feijóo supera o 94% de coñecemento. Intúo que en moitas das cidades do país son moitos os que

non saberán dicir quen son os líderes locais conservadores. Realmente un prezo moi alto. Nunca o PPdeG tivo tan pouco poder local e mesmo para gobernar a única deputación que controla necesita aliarse cun personaxe como Gonzalo Jácome.

A permanencia de Feijóo no poder non se explica só polo control absoluto do partido e da administración. Non é menor que nunca se tivo que enfrontar dúas veces aos mesmos rivais coa excepción de Ana Pontón. A enorme listaxe dos Touriño, Quintana, Beiras, Jorquera, Pachi Vázquez, Villares, Leiceaga, ... non fala precisamente ben da capacidade da oposición para formar unha alternativa.

No 2024 Núñez Feijóo levará 15 anos como presidente da Xunta, igualará o record de Manuel Fraga. Por idade, case unha cuarta parte dos galegos, segundo as proxeccións do IGE, non terán consciencia persoal de que houbo algunha vez outro presidente na Xunta. Terá 62 anos. Agora abriu o poxigo.

O peto do Santo Antón

Manuel Regal Ledo

Á sombra do carballo de luxís

Benquerido Santo Antón, grazas pola túa carta e pola preocupación que amosas ter polas cousas das nosas vidas. O do Covid-19 parece que vai tendo amaño entre nós, pero non así noutros países pobres, que, coma sempre, quedarán para o último, e só miraremos de verdade por eles se vemos que poden ser un perigo para nós. Así somos, meu santiño, así temos o espírito empequencido!

Paso a comentarche algo, para que ti o compartas co teu compañeiro de fogar e vida, Xosé Crecente Vega (1896-1948), sabes?, o autor de *Codeseira*. O outro día, debaixo do carballo de Luxís –se nunca o visitaches tes que facelo!--, puiden asistir á presentación dun seu libro preparado por Ricardo Polín e titulado *O mundo nun puño de remol*, no que ofrece unha boa presa de poemas, escasamente coñecidos, do chairego Crecente Vega. Poemas case todos eles vinculados á realidade rural, pero que, a xeito de parábolas, permiten lecturas abertas a outros mundos. Halos ler con moito pracer, seguro.

Amósoche dous anacos coma mostras, respectando a súa escrita:

“Rapaciños, cousas tristes
cantas temos arredor!
Aquele ilusión perdida
que non foi máis que ilusión;
aquele vello sin arrimo,
que tan solíño quedou;
aqueles fillos sen pai,
aquele pai sen corazón,
aquele corazón sen fe,
aquela fe sin valor;
aqueles nenos sin pan,
aquelas almas sin Dios!
Rapaciños, cousas tristes,
cantas temos arredor,
sin contar os que levamos
gardadas dentro de nós.”

“Que gusto dá oír brua-la xistra
no seo da manta, i estreitar namentras
seo con seo, a dona benquerida!”

Apertas, amiguiño. Recordos para tantas amigas e amigos comúns do alén.

O CARRABOXO por XOSÉ LUIS

O peto común

Secho de la Torre

IRIMIA

O verán será o que queremos que sexa.

E non se fala do meteorolóxico. O verán será o que queiramos que sexa. O sucedido en Mallorca no comezo da época estival, vén dicirnos que este verán estará determinado pola actitude que teñamos. Si, é certo. Aínda con todos os coidados ás veces as cousas pasan... pero menos.

Cando analizamos o primeiro confinamento, ao que máis e ao que menos, vénlle á cabeza un momento cheo de descoñecemento e como tal de “descoidados” continuos que ás veces alongaban as corentenas. Hoxe sabemos máis de como vai a cousa e está nas nosas mans evitar dar un paso atrás mentres o proceso de vacinación non nos permite ser optimistas.

Faise esta introdución pensando naqueles que xa levan preto de 16 meses a cabalo dos brotes, dos datos e dos niveis de restricións; naqueles que podían abrir un día e tiñan que pechar ao seguinte, naqueles que tiñan que atender o traballo e a responsabilidade dos que pasaban por alí, daqueles que viron como os seus concertos e como seu traballo de moitos meses era cancelado unha e outra vez. Menciónase en especial a hostalería e o mundo dos espectáculos culturais. Quen

non ten unha amiga ou amigo, coñecida ou coñecido, que traballa na hostalería ou no mundo artístico? Toca pensar neles e facelo sen renunciar ao gozo das festas e espectáculos que tan necesarios son e tanto botamos de menos.

Hoxe este Peto quere desexar bo verán a tod@s e deixar o seu aplauso maior para o persoal que permite que o verán teña a súa música e o seu refresco.

Rumores de esperanza

Xan Guillén

Por unha terrible e desgraciada noticia fíxose popular a historia de Ángeles Alvariño. Muller galega e oceanógrafa, descubriu 22 especies diferentes de zooplancto mariño. Ademais tamén as noticias traen dende hai un ano o nome da enfermeira Isabel Zandal, tamén galega e unha das mulleres heroínas da vacinación contra a varíola no mundo.

Realmente pouco sabemos da historia de moitas mulleres que fixeron avances increíbles na investigación e divulgación científicas. Por desgraza, a historia foinos quitando sistematicamente o pracer de descubrir a achega das mulleres na ciencia. Ese maldito tópico de detrás dun gran home hai unha gran muller fai que os homes continúen ocultando mulleres que merecen o recoñecemento da sociedade.

Cando chega o número previo ao verán sempre mando algún tipo de tarefa. Normalmente era ler libros ou ver películas. Este ano vouche pedir que investigues un pouco sobre Isabel Zandal ou Ángeles Alvariño. Son vidas interesantes. Ademais tamén engade á lista nomes como Olimpia Valencia, María Wonenburger, Ángela Ruíz, Begoña Vila, Ramona Vaamonde, Eugenia Pereira, Antonia Ferrín... Todas elas

teñen en común seren galegas e seren científicas. Estou convencido de que a miña lista é cativa. Seguro que haberá máis pero eu descoñezo os seus nomes. Que teñades un bo verán.

BEA A DE ESTRELLA TEN NOVO DISCO.

Na páxina de verkami.com podedes comprobar a calidade do seu novo libro disco *Mareira*. Cantautora de sentimentos e emocións propón unha viaxe musical que xunta son cubano, tango, blues, jazz, pop e a fusión do son máis tradicional con outros estilos e letras líricas moi persoais.

A asociación DAQUÍ DARREDOR inicia unha nova andaina coa organización do **MERCADO DAQUÍ DARREDOR**, un mercado para dar a coñecer os nosos produtos da horta, frescos ou transformados, a nosa artesanía, a nosa gastronomía, e para promover a reutilización cos postos de segunda man. Admitiranse os seguintes postos: produto labrego e artesanía. DAQUÍ DARREDOR é un proxecto colaborativo para a transformación de alimentos agrícolas e gandeiros. A partir do 2 de xullo, de 6 a 10 da tarde, haberá mercados os primeiros e terceiros venres de cada mes.

DO DESERTO DE TINDUF AO CORAZÓN DA CORUÑA, UN CAMPAMENTO SAHARAÍ NOS XARDÍNS.V ENCONTRO INTERNACIONAL ACAMPA. 9,10 E 11 DE SETEMBRO 2021.

Os días 9, 10 e 11 de setembro o centro da cidade da Coruña volverá ser un espazo de denuncia da situación das persoas refuxiadas e migrantes e as causas que as empuxan a fuxir dos seus fogares e países. Haberá exposicións fotográficas, presenza de activistas de recoñecido prestixio e fotoxornalistas e todo tipo de actividades paralelas para visibilizar esta situación.

Centos de persoas participaron nunha marcha cívica **A CARÓN DO PAZO DE MEIRÁS** para protexer os bens que se conservan no interior do inmoble. Uns setenta colectivos esixiron que as administracións se poñan de acordo para evitar o espolio dos bens do pazo, un inmoble que reclamaron para o pobo e para a memoria dos represaliados no franquismo. Nun principio os xardíns do pazo abrirán ao público a partir da vindeira fin de semana, logo de que a propiedade se lle restituíra ao Estado mediante unha sentenza xudicial despois de 82 anos de ocupación por parte de Francisco Franco e da súa familia.

FURANCHOS.COM é un portal no que podemos atopar información sobre esas casas particulares nas que os visitantes poden degustar o viño propio do terreo acompañándoo duns manxares caseños á altura da calidade do viño. Nos últimos anos, Galicia está elaborando, renovando, recreando e mesturando saber tradicional co saber novo de dúcias de viticultores que se incorporan a unha actividade que non cesa de recibir loanzas e parabéns alá onde chega.

A valedora do Pobo recoñece que **2020 FOI UN ANO DIFÍCIL PARA OS DEREITOS HUMANOS**. No seu informe anual indica que “as dificultades na procura dos dereitos humanos non nos deben levar ao desánimo, senón a reforzar o noso compromiso. Non deixaremos de prestar atención aos problemas anteriores, que se agudizaron coa situación da pandemia como a desigualdade de mulleres e homes, a violencia de xénero, violencia e acoso, explotación humana, persoas con discapacidade, discriminacións, colectivos desfavorecidos, dereitos dixitais, medio ambiente”. Lémosto en **NÓSDIARIO**.

CAMPOGALEGO.GAL segue sendo o noso portal dixital favorito á hora de consultar a actualidade labrega. A entrevista feita ao gandeiro Carlos Calvo, de Gandería Zapateiro SC (Sobrado dos Monxes), é unha boa mostra. Desde que se incorporou en 2014 con 24 anos, construíu unha corte nova para aumentar a comodidade do gando e duplicou o número de cabezas, pero segue sacando as vacas a pacer. Hoxe é unha das ganderías que subministra o novo leite de pastoreo ao Grupo Lence.

LUZES DE GALIZA PUBLICA UN INTERESANTE ARTIGO SOBRE as dificultades para volver á vida laboral tras o paso polas institucións das deputadas e concelleiras da esquerda rupturista, que revolucionaron a política galega en 2015.

Cociña colectiva “daquí darredor”

Carmen Freire, ben coñecida e amiga de Irimia, é unha muller amante da terra habitable, da terra traballada, e da terra que comparte os seus froitos. Da súa man e da man dalgúns compañeiros/as máis de labranza e traballos nace un esforzo colaborativo por cociñar co pequeno un xantar abundoso

Como xorde a idea dunha cociña colectiva?

Somos un grupo de persoas da Amaía e do Sar principalmente; tamén de Santiago, da Estrada e da Barbanza. Comercializabamos os nosos produtos desde había ben anos. Pero así como podíamos vender produtos frescos, hortalizas e froita sen problema, non era tal para os produtos transformados: sempre co atranco do rexistro sanitario, por máis que algúns de nós levabamos máis de 20 anos vendéndoo directamente, de casa a casa. Neses transformados viamos un posible ingreso importante para nós: hai demanda de familias, comedores escolares, restaurantes, tendas. Dotarse cada un de nós dunha instalación legalizada para facer zumes, marmeladas, conservas, queixo etc. sería inabordable. Así foi como comezamos a barallar a idea dunha instalación colectiva, na que varias persoas puidesen facer as súas elaboracións.

Como se foi elaborando a receita?

Tentámolo en varios sitios, en Toxosoutos, en Ames, nas nosas casas, pero

non foi posible. Polo 2017-2018, un compañeiro, técnico de emprego en Ames, Juan Carlos, falounos de que o alcalde de Brión, daquela José Luís García, estaba disposto a apostar polo sector primario. Fomos decontado e díxonos que adiante. E puxo ao noso dispor a técnica de emprego do concello, Dora. Matinamos como transformar un espazo do centro comercial Monte Balado, que fora un pub, e que

Nós asumimos o reto de lograr un espazo colaborativo

era o que o alcalde nos podía ofrecer, e convertelo nunha cociña. Todo un reto: trámites legais, administrativos, obras e equipos. Aínda así, ao meu ver, iso non era o desafío máis importante.

E cal era logo?

Pois sermos quen de responder á necesidade das persoas da comarca que comercializabamos as conservas.

Un lugar para procesar os excedentes das nosas pequenas hortas. Alcalde e técnicos fixeron un gran traballo de procura de recursos na Deputación, no GDR Terras de Compostela e nos propios concellos e nós asumimos o reto de lograr un espazo colaborativo. De non acadar o obxectivo a alternativa era dotar o local e logo concederllo a unha empresa externa especializada. Pero esa non era a nosa idea. Nós pensabamos que era posible xestionalo desde o común.

Que non é pouco...

Mentres os trámites legais e orzamentarios facían o seu camiño, un grupo de persoas que nos chamamos grupo “Chimpín” puxémonos a difundir e compartir a idea na comarca da Amaía e arredores. Andamos parroquia a parroquia o concello de Brión e tratamos con persoas das administracións máis próximas: concellos de Porto do Son, Serra de Outes, Ames, Rois, Padrón, Dodro... alí onde houbera alguén con inquiredanzas coma as nosas. O caso é que de alí a catro meses o grupo Chimpín pasou de 12 persoas a uns 20, de-

bullando o que necesitabamos: se era para facer conservas de hortaliza ou de froitas, se para zumes, se para unha máquina de lavar verduras, se para transformar carnes ou se teríamos outro espazo para facer elaborados con fariñas e masas -como ao final así foi- se poderíamos facer xeados con froitas ou tiñamos outras necesidades máis urxentes. Elaboramos a lista de desexos e necesidades, axustándonos

Precisamos dos saberes de moita xente. Así foi como chegamos ata aquí

ao que daquela era o orzamento que tanto o Concello de Brión como a Deputación, como o GDR de Compostela destinaban ao proxecto. Contamos ademais cun equipo multidisciplinar contratado polo concello para o proxecto técnico, xestionar o rexistro sanitario e tramitar a Análise de Puntos Críticos da instalación. Tivemos que esculcar as necesidades formativas das moitas persoas incorporadas: era moita novidade facer conserva nunha instalación cuns requisitos sanitarios, con máquinas distintas ás nosas cociñas, cun autoclave, pasteurizador para

zumes... Esixen saber de conservación en frío, de manexos e percorridos do produto, dos protocolos de limpeza... A finais do 2019 comezamos. Inauguramos a cociña coa festa e fachenda de quen ve cumpridos os seus soños. E sen pausa continuamos. Cumpría deseñar unha comercialización comunitaria e uns mínimos hábitos de xestión do común cunha pouca ferramenta informática: anotar o que se fixo, cando se leva unha conserva, cando se entra e cando se sae, o que se consome, o que se paga polo consumo que se faga... Unha xestión colectiva responsable sen ter unha empresa detrás. Resolvendo no día a día os labores de produción, comercialización, etiquetaxe e vena. Un proceso lento, porque todas as revolucións caladas son len-

tas, pero seguimos crendo que este é o camiño.

E como se presenta o futuro?

Sáímos dun ano estraño, sen podermos xuntar, con poucas actividades, sen podermos botar a andar os mercados que agora poñemos en marcha de maneira regular a partir do primeiro venres de xullo en mercados habituais e tamén alí no espazo do Monte Balaído. Iremos facendo aos poucos. Temos constituído un grupo de WhatsApp para quen queira apuntarse. Somos ao redor de 120 persoas. Algunhas demos un pasiño máis e constituímos unha asociación. Somos ao redor de 60 persoas socias pagando unha cota simbólica pero que nos vai permitindo afrontar unha serie de pequenos gastos. Cómpre dicir que ata o de agora é o Concello de Brión quen está asumindo o gasto de funcionamento. Pola nosa banda iremos facendo pequenos investimentos coma foi o caso dun batedor industrial. Calquera persoa produtora pode asociarse. As persoas produtoras pagamos a cota da asociación e ademais, a maiores, unha pequena cantidade por hora de elaboración. Tamén hai lugar para consumidores ou para colaboradores que queren apoiar economicamente esta iniciativa ou facendo outros traballos como montar unha feira, facer difusión ou participar nas xornadas que facemos. Precisamos dos saberes de moita xente. Así foi como chegamos ata o día de hoxe.

Tiña que ser un clamor

Si, tiña que ser un clamor, un clamor de protesta, de solidariedade, de apoio, de cariño... E que foi? Un clamor, pero de silencio. Triste silencio ante o que me pregunto, que somos as mulleres para a nosa igrexa?

O 13 de xuño foi domingo, un domingo triste para as mulleres, e tamén para os homes, non o dubido. Seguramente en moitas comunidades houbo un espazo na celebración, de recordo, de oración, de solidariedade con esa nai da que alguén se sentiu dono e que quixo causarlle o dano máis grande que se pode causar a unha persoa.

Pero eu esperaba que ante tanta dor a institución -como tal- tivese unha palabra. Por que ese silencio?

A raíz da violencia de xénero é precisamente a desigualdade entre homes e mulleres. Considerar que as mulleres somos inferiores aos homes non é novo, vén de lonxe, de moi lonxe, e parece que non ten máis solución que educación, educación e educación. Desde pequenos, os nenos e as nenas teñen que telo claro. E mentres non eliminemos esta lacra da desigualdade e se siga considerando que

as mulleres somos inferiores, a violencia de xénero vai continuar, e cada vez peor, porque xa non é hora de calar, nin de aturar. Xa é hora de ir poñendo as cousas no seu sitio e iso supón perder privilexios, moverse do sitio, deixar paso, relacionarse doutra maneira. Resultado: o que estamos vendo, “ou miña, ou de ninguén”.

A nosa igrexa non é un exemplo de institución igualitaria. As mulleres estamos loitando moito para que o sexa. O Papa Francisco vai abrindo timidamente camiños neste campo pero aínda falta moitísimo para chegar.

O silencio da igrexa ante a violencia de xénero... será porque no fondo sabe que é cómplice?

Cala porque mantén espazos pechados para ás mulleres, porque non as considera dignas de ocupalos ou de exercelos?

Cala porque é incapaz de suprimir da liturxia determinados textos que proclamados hoxe, por moito que se expliquen, son ofensivos e discriminatorios para as mulleres?

Cala porque é incapaz de admitir que existe unha violencia que sufren as mulleres por seren mulleres, que chamamos violencia de xénero e que ten causas e efectos distintos a outro tipo de violencias?

Por que lles custa tanto seguir neste campo a Xesús de Nazaret?

“Señores masculinos” dicía unha moi querida amiga. Señores masculinos, se non traballamos pola igualdade, seremos cómplices da violencia de xénero, e non valen os silencios.

Saudade por encontrarnos. 12 Xuño 2021

Non é moi doado saír dun encontro con sensación de satisfacción, case de felicidade, colectiva. Pero así saímos do Encontro da Coordinadora de Cren-tes Galeg@s 2021, o 12 de xuño no C.S.C. "Agustín Bueno" do Castiñeiriño. Cántovos.

Canto tempo! Que ganas! Dende o 17 de abril do 2019 non nos atopabamos en persoa. Tiveramos varios encontros de contacto e preparatorios pola rede, e optamos por ter un encontro de medio día do que, como digo, saímos felices e contentas.

Acto primeiro. Despois dunha acollida, dunha oración inicial e dunha introdución, pasamos ao primeiro tema: "Experiencia **persoal** de cada quen no tempo da pandemia". Semanas antes decidírase o tema pedindo que se enviaran previamente as repostas.

Nunha hora e media escoitámonos unhas ás outras cun silencio recoñecedor, cuasi sagrado, sen interrupción ningunha. Foi un debullar microrelatos, todos diferentes, todos semellantes polo que tiñan de humanidade, e porque agromaban do interior. Non houbo teorías ("habería que...") só experiencias e preguntas. Así resultou. Creo que o que alí aconteceu foi parte da satisfacción coa que saímos. Falábase dende dentro e tiñamos moitas ganas de vernos e escoitarnos.

Acto segundo. "Debate e conclusións para ir adiante".

Cousas que saíron, creo que non todas:

- Fomos viaxando con fluidez do persoal ao colectivo. Manteremos o aprendido sobre o de estar *cerca* de

**Nada de teoría
só experiencias.
Falábase dende
dentro e tiñamos
moitas ganas
de vernos e
escoitarnos**

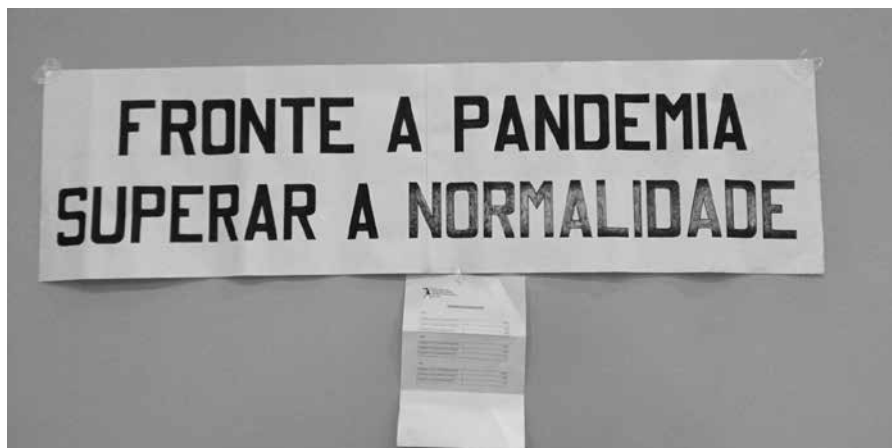
quen nos necesita, de dar e recibir o coidado.

- Estes meses metéronnos un pouco nunha burbulla, con pereguiza de saír. Diminuíron os encontros de Comunidades. Tentaremos rachar coa burbulla.
- Rodéannos moitas experiencias colectivas nas que participamos. Caracterízanse pola defensa do *público* (Sanidade, Ensino, Servizos Sociais...)
- Frecuentemente adoitan *autoorganizarse* dende abaixo, á marxe de institucións sociopolíticas tradicionais, desbordándoas. Algunhas apoian
- O *Común* (que non é o mesmo que o público) é un elemento importante, característico da nosa terra, que fornece resistencia e constrúe vida para todas.
- Modépén e a Plataforma Galega polos Servizos Sociais Públicos son algúns dos espazos nos que participamos e loitamos.

Remate. O remate do encontro foi unha **Acción de Grazas**.

Ao arredor das candeíñas, acesas toda a mañá, expresamos o inmenso agradecemento que sentimos no medio da dor da pandemia. E rezamos o Noso Pai.

Polo medio, cantigas; e ao remate confortadas na esperanza.

A LINGUA NA VIDA DAS PARROQUIAS E COMUNIDADES: UNHA GUÍA DE BOAS PRÁCTICAS (1ª parte)

Hai preto de ano e medio constituíse a plataforma Fagamos Igrexa Galega (FAIGA), como se recolleu no número 1012 desta Revista Irimia, para difundir e apoiar a práctica pastoral en lingua galega e en sintonía coa cultura de Galicia. Presentamos (en varias entregas, dada a súa extensión), o documento de FAIGA co que pretende ofrecer unha base sinxela para abordar esta cuestión nas comunidades e parroquias e unha guía para planificar e revisar o uso da lingua galega.

Limiar

Ao escribir esta humilde guía mandan en nós dous sentimentos. Por unha parte, o respecto agradecido ao legado dos nosos antepasados que nolo entregaron enchoupado na cultura galega e envolto na súa lingua; somos moitas as persoas que ao tempo que fomos madurando a nosa fe no seo da igrexa simultaneamente aprendemos o amor a Galicia e aos irmáns. Pero ao tempo que nos enorgullecemos de sentirmonos galegos e galegas, preocupámonos a desaparición do seu trazo máis característico: a lingua.

Nos últimos 50 anos producíronse no campo lingüístico fenómenos contradictorios, pois mentres se deron avances extraordinarios no seu recoñecemento oficial e na súa presenza en ámbitos dos que o galego estivo excluído -institucións, ensino, televisión etc.- experimenta a maior ameaza de desaparición da súa historia, por terse interrompido a cadea de transmisión a nenos e nenas. Dóenos especialmente que a Igrexa católica que celebra a súa fe nun Deus encarnado e que ten por apóstolo a quen se fixo “xudeu para

gañar aos xudeus, ... débil para gañar aos débiles, ... todo con todos” (I Cor 9, 20-22), ela que en tantas cousas está tan próxima aos máis necesitados, sexa hoxe en Galicia a institución menos comprometida coa lingua galega, menos que as universidades, que os partidos, os sindicatos, as asociacións de veciños/as ... que outras igrexas.

Dóenos que a Igrexa católica sexa hoxe en Galicia a institución menos comprometida coa lingua galega

Isto non se arranxa se todos quedamos parados e de brazos cruzados; aínda que o galego non ten “inimigos” que o ataquen frontalmente, extinguírase por abandono, por indiferenza. Por isto, para avanzar no seu uso normal,

ao tempo que caemos na conta dos prexuízos que obstaculizan o seu uso, necesitamos facernos conscientes de que o galego necesita un apoio extra pois é a lingua que está perdendo falantes, a causa do maior prestixio e apoio do que goza o castelán e de que non son suficientes medidas testemuñais, ocasionais, ou de presunto equilibrio (metade e metade).

En calquera caso, a nosa proposta é en positivo, baseada no respecto a todas as persoas, asegurando sempre a comprensión de textos ou expresións, porque as linguas, ademais de expresión da “alma” dun pobo, teñen que servir para a comunicación. Isto, entre persoas falantes do castelán, unha lingua romance tan próxima do galego, non pasará habitualmente, de aclarar o significado de certas palabras que, na maioría dos casos poden comprenderse facilmente polo contexto dun guión ben coñecido.

As estratexias que presentamos están inspiradas no Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega, tendo en conta o contexto da vida parroquial e están redactadas de maneira que poidan ser útiles en calquera ambiente. Con todo en cada situación deberán ser postas en práctica de maneira apropiada ao contexto e ás persoas concretas. Así, nos contextos galegofalantes de

ambientes rurais e de moitos barrios, tratarase de facer normal dentro da igrexa o que é normal no adro e nas relacións entre os fregueses. Noutros ambientes nos que predominen as persoas que falan castelán, como no centro dalgúns cidades, haberá que poñer o acento na riqueza que supón aprender en galego cancións, textos, ... e apoiar os neofalantes. En todos os casos, o que nos permitirá durar e chegar máis lonxe é a implicación activa das persoas da comunidade. Quizais esta é a mellor estratexia: identificar as persoas que senten este cariño polo galego, apoialas e apoiarnos nelas.

Ben mirado, este enfoque pode abrir un fermoso e rico campo de iniciativas pastorais que, indo máis aló da lingua,

Estas estratexias inspíranse no Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega, tendo en conta o contexto parroquial

por exemplo, coidan e dan a coñecer o patrimonio da parroquia, entran en contacto con persoas e grupos con intereses semellantes, descubren revistas e libros destas temáticas etc.

Oferta positiva

Consiste na adopción do galego como lingua de contacto inicial entre a persoa que representa a comunidade (crego, catequista, ...) e o fregués.

Fronte ao hoxe habitual (falar de entrada en castelán co descoñecido), quen atende o fregués inicia o contac-

to en lingua galega e mantense nela mentres o interlocutor non amose indicios de que prefire comunicarse noutra lingua.

A oferta positiva desinhibe o galego do interlocutor, permítelle saír da ocultación, facilita que a conversa poida continuar nesa lingua, se o fregués o desexa, e elimina de raíz a barreira rutineira pola que un cidadán lle oculta o seu galego a todo aquel que aparece revestido de máis poder ou autoridade.

No caso de relacións por escrito, implica que todo tipo de formularios, instancias e documentación que se teña que cubrir o demandante dun servizo se lle ofrezan de partida en galego.

Non lle hai que ter medo aos erros. Trátase de poñer en valor o esforzo. Trátase de poñerse no lugar do outro, para que se sinta valorado dende a súa propia lingua. Falar mal o galego non importa porque o que o escoita non percibe os erros, senón o esforzo, e é importante o esforzo de tentar falar coma o interlocutor.

Ademais cando se fai o esforzo de empregar o galego, o interlocutor sente un bo aprezo non só ao seu galego senón tamén ao galego dos seus antepasados. O fregués vai sentir respecto polo seu e polos seus, e xa sabemos como somos cos nosos defuntiños (as súas verbas seguen vivas).

(Seguirá...)

“Indignacións: material para un conto de Nadal”, visión trasnoitada

O autor do artigo “Indignacións: material para un conto de Nadal” des- páchase con desenfado ao redor do labor que fan “*as escolas privadas concertadas, na que están Escolas Católicas, xunto con outras que son puras empresas*”, segundo el. Un artigo escrito, ao meu entender, desde os prexuízos e desde un total descoñecemento do que son hoxe Escolas Católicas, tanto a institución como os 115 colexios que esta federación representa na nosa comunidade.

En primeiro lugar, desexo subliñar que as Escolas Católicas son centros que, legalmente, forman parte da rede educativa: centros públicos e centros concertados; tanto unhas como as outras están sostidas cos fondos públicos que pagamos todos os contribuíntes -os da concertada católica tamén, non o esquezamos-. E, por suposto, unhas e outras réxense polas mesmas normas de admisión de alumnado.

Que o autor diga cousas como que “*deixan en mans da pública os rapaces inmigrantes e os de baixos recursos*” non pasa de falar por non estar calado. A Consellería e o propio Goberno de España admiten, e así o demostran os datos -que son públicos-, a través de distintas declaracións, que os centros que teñen máis alumnado escolarizado con necesidades educativas especiais así como inmigrantes e rapaces con baixos recursos na nosa comunidade son os centros A Grande Obra de Atocha, na Coruña, e Nª Sª dos Remedios (As Orfas), de Santiago, na provincia da Coruña e podemos tamén falar das outras provincias.

Tampouco estou de acordo, e paréceme un descoñecemento total da historia, con iso de que “*as escolas católicas se sitúen nas cidades e normalmente no centro*”. Arzúa, Castiñeiras, Escarabote, A Pobra do Caramiñal, Fisterra, Noia, Pontedeume, Betanzos... só na provincia da Coruña, póñeno en dúbida. O feito de que moitos deles se encontren na actualidade no centro débese, fundamentalmente, á súa antigüidade e que os núcleos de poboación foron medrando cos anos e rodearon os colexios.

En segundo lugar, quero pensar que non é mala vontade senón tamén ignorancia o falar do “*abismo que hai entre todo iso e os carismas fundacionais dos Bosco, Lestonnac, la Salle, Champagnat...*”. En momentos en que os estados se despreocupaban da educación foi a Igrexa, a través destes esforzados e audaces personaxes quen se dedicou á educación e á formación de nenos, de nenas e da mocidade máis desfavorecida. As súas escolas estaban financiadas por concellos, padroados, confrarías, asociacións piadosas, empresas eléctricas, mineiras... (caso especial en Asturias, onde La Salle chegou a ter 13 escolas para os fillos dos mineiros). Esta situación foise mantendo ata a metade do século XX. Cos anos, moitas destas entidades foron desentendéndose do mantemento das escolas o que, unido ás solicitudes por

A idea de
gratuidade e de
centros abertos dos
nosos fundadores
sempre permaneceu
no ánimo e
sentimento dos
relixiosos

partes das familias da educación secundaria para os seus fillos levou a transformar algunhas escolas en colexios de pagamento, pois non dispoñían de axudas estatais de ningún tipo -e hoxe tampouco sufragan gastos como comedor ou transporte-, para poder dar educación de calidade e manter os seminarios e centros de formación das congregacións relixiosas. Con todo, a idea de gratuidade e de centros abertos a todas as familias dos nosos fundadores sempre permaneceu no ánimo e sentimento dos relixiosos e doutros creadores de centros de iniciativa social. A proba disto é que, cando na metade dos anos 80, se comezan a implantar os concertos educativos, a gran maioría dos nosos centros acolleron con decisión esta oferta, pois entenderon que o concepto de liberdade se estendía tamén á liberdade de elección de centro por parte das familias, de todas as familias. A partir de agora, podían escoller, libremente que modelo educativo, gratuito, querían para os seus fillos. Todos os colexios de Escolas Católicas de Galicia son concertados. Para botón de mostra, La Salle: con 101 centros de Primaria e Secundaria en España, soamente 1 non está concertado. Teño a certeza de que os nosos fundadores aplauden esta decisión.

En terceiro lugar, no aspecto que afecta ao idioma galego, quero lembrar o dato de que a maioría dos relixiosos/as non eran galegos e descoñecían o idioma do país, o que en parte desculpa. Con todo, quero destacar que a institución Escolas Católicas leva comprometida co galego desde a súa fundación empregándose, por exemplo,

tanto na súa documentación interna como externa; por outra parte, no ano 2004 elaborou un Plan de Normalización Lingüística para os seus centros, enfocado a profesorado, alumnado e familias; creáronse os Equipos de Normalización de Zona (7) para dinamizar o galego no profesorado e nos centros – adiantándose 6 anos á Consellería-. Dito Plan recolle a realización de numerosas actividades e proxectos ao redor da normalización da lingua galega. Unha das primeiras actividades foi a implantación da celebración das Festas da Lingua, implicando a toda a comunidade educativa e que acabaron converténdose en exemplo de relación intercentros.

Co andar dos anos fóronse implantado a Xornada de Normalización Lingüística, a formación do profesorado, o envío de Remol -comentario do evanxeo dominical-, oracións e diverso material para traballar o ámbito Pastoral; o Festival de Panxoliñas, o Premio literario Frei Martín Sarmiento, e concurso de Curtametraxes REC.curta... Unha das últimas accións, a creación do Premio Irmán Reboiras ás mellores iniciativas de fomento do galego, co obxectivo de recoñecer o labor do profesorado e dos colexios neste ámbito.

E tamén saliento que no ano 2010, cando se implantou o Decreto para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia, Escolas Católicas amosou publicamente a súa desconformidade, dado que entendía que as tres linguas non estaban nas mesmas condicións e que o Decreto debería favorecer a que estaba en inferioridade, neste caso, o galego. Chovéronlle moitas críticas de parte da Administración e desde outras entidades.

O falar non ten cancelas e cómpre liberarse do descoñecemento e de prexuizos que non se corresponden coa realidade actual. As Escolas Católicas hoxe, guste ou non, son sinónimo de “calidade de ensino” e entendo que calquera persoa comprometida coa liberdade, defenderá tamén a liberdade de elección de centro escolar por parte

“Indignacións: material para un conto de Nadal”, visión trasnoitada

das familias para que toda persoa -de distintas crenzas, con máis ou menos recursos, inmigrante ou non, con máis ou menos necesidades educativas...- poidan elixir que tipo de educación gratuíta -paga-da por todos os españois e reitro, tamén polos pais da concertada católica- queren para os seus fillos -evidentemente, dentro do marco legal establecido- sen ningún tipo de pexa económica nin adminis-trativa. As Escolas Católicas actuais non só comparten un mesmo apelido, católico, senón os mesmos compromisos: personalización da educación, acompañamento vital do alumnado, busca e promoción dos seus talentos, innovación pedagóxica e educación en valores desde o Evanxeo e, por suposto, se-guirán apoiando con agarimo e creatividade o fomento no uso da lingua propia da nosa Terra. Só me queda animarvos a visitar calquera dos nosos colexios para comprobar, in situ, o que acabo de dicir.

Xosé Fco. Martínez Reboiras

Secretario Autonómico de Escolas Católicas nos curso 2006 a 2014

O Noso Taboleiro

ATENCIÓN: NOVA DATA
ASEMBLEA da
ASOCIACIÓN IRIMIA

31 de xullo
11 h.
Centro Don Bosco –
Santiago de Compostela

Edita: Asociación A. IRIMIA - Dende setembro de 1981
Mesa de redacción: Daniel López Munoz, Luis Gómez Aldegunde, Pedro Pedrouzo Devesa, Rubén Rivas Vidal, Lidia Campos Chan, Lines Salgado Iglesias, José Antonio Martínez. Tlf. 986 10 49 45.
Colaboradores: Victorino Pérez Prieto, Manolo Regal, Alfonso Blanco Torrado, Xosé Lois Vilar, Marta Sopena, Tareixa Ledo Regal, Xabier Blanco, Valentina Formoso Gosende, Antonio Pinto Antón, Carmen Soto, Rubén Aramburu Molet, Marisa Vidal, Xan Guillén, Christina Moreira, Carlos Vázquez G., Teresa Souto Loira, Josecho de la Torre Culler, Lucía Santiago Díaz, Baldomero Iglesias Dobbarrio (Mero), Lois Ferradás, Xaquín Campo Freire, Nieves Espiñeira Medín, Francisco Almuíña, Alfonso Mascuñana, Antón Laxe, Ramón Díaz Raña, Olga Álvarez, Bea Cedrón, J.M. Barca López, Felipe Arias Vilas, Tino Santiago e Clara Baliñas Vidal.
Corrección lingüística: Lidia Campos Chan, Luis Aldegunde.
Recepción de artigos e colaboracións en: asociacionirimia@gmail.com

Subscricións: Apdo. 296 – 15704 Santiago de Compostela.
Telf.: 615 464 095 / irimia@irimia.gal
Ordinaria: 30 Euros, de Apoio: 45 Euros. Cota de socio: 3 Euros.
Para asuntos da asociación non relacionados coa revista: irimia@irimia.gal
Conta: Fiare Banca Etica
ES10 1550 0001 2500 0078 9628
Depósito Legal: C-1417-81
Tirada: 650 exemplares
Deseño e maquetación: TallerDD (Riveiro)
ISSN: 2172-9182
Imprime: TÓRCULO Artes Gráficas
Distribúe: IMPACTA
Edición electrónica: <http://irimia.gal>
Feito en papel reciclado

Actividade
subvencionada
pola

**Deputación
DA CORUÑA**

O camiño que cada persoa debe tomar

“Hai que admitir que mentres os humanos non poden saber absolutamente nada sobre Deus, as relixións afirman sabelo todo sobre el. As relixións escribiron bibliotecas enteiras para enumerar, explicar e dar a coñecer con todo luxo de detalles o que Deus é e pensa, o que fai, o que lle agrada e o que lle desagrada ou enfada. As relixións saben, por exemplo, o que Deus pensa da moda feminina, da comida, do sexo, da danza e da política. As relixións saben que Deus se pon moi molesto se non se respecta o sábado, o *ramadán*, a misa do domingo. Saben que Deus anóxase se as mulleres van á praia en tanga ou en bikini; se acoden á igrexa con escotes demasiado amplos ou saias demasiado curtas; se en Irán pasean sen veo ou en Paquistán sen *burka*. Saben que Deus está en contra do divorcio, do preservativo, do aborto, da fecundación *in vitro*, da ordenación das mulleres, da homosexualidade e do matrimonio entre persoas do mesmo sexo. Saben que Deus se amola moito cando dous homes ou dúas mulleres se aman, teñen relacións sexuais e cando os adolescentes desafogan mediante a masturbación.

Atopámonos, pois, cunha Igrexa que parece perder o sentido da realidade, a percepción das prioridades, a capacidade de poñer as cousas en perspectiva e de se decatar onde están os verdadeiros asuntos e problemas que hai que resolver.

Nun momento no que o Planeta está gravemente enfermo, no que a xente de todo o mundo sofre e morre por mor da avaricia, da inxustiza, da pobreza, da violencia,

Nun momento, no que a
xente de todo o mundo
sofre e morre por mor
da avaricia os líderes da
Igrexa dedícanse a falar
de sexo, de preservativos
ou do imposible acceso ao
sacerdocio dos bautizados
nacidos con vulva en
lugar de pene

do fanatismo, da ignorancia e da estupidez humana, os líderes da Igrexa dedícanse hoxe a falar de sexo, de preservativos, dos beneficios da virxindade e da castidade, prohibindo a “comuñón” aos divorciados que volven casar, medindo o longo das saias e a profundidade do escote das mulleres que visitan a Basílica de San Pedro en Roma, dedícanse a falar do dano que o uso da pílula ou do preservativo causan á alma, ou do imposible acceso ao sacerdocio dos bautizados nacidos con vulva en lugar de pene; do celibato obrigatorio dos sacerdotes, etc.”

Substituíamos a relixión polo camiño que cada persoa ten que tomar. De feito, o camiño que todos e todas temos que facer é a peregrinaxe que percorremos desde que nacemos até que morremos, con todos os seus desvíos. A mensaxe dos evanxeos aparece esencialmente como unha práctica, unha acción, un compromiso, un estilo de vida que se realiza nas circunstancias concretas do tempo e do lugar en que cada un tece a rutina diaria da súa vida e convidáanos a crer como Xesús, é dicir, a realizar unha forma de existencia inspirada no seu espírito, nas súas conviccións, na súa maneira de ser, de amar e de relacionarse co universo.

Extraído da obra de Bruno Mori “Por un cristianismo sin religión. Volver al camino después del colapso de la religión”

https://drive.google.com/file/d/1Yi87F_fDn5mL1KZt-CpHKQI2QWx6C_-RH/view

Falando da lingua

Lidia e Valentina

Chegou o verán!!!

-Ai, meu fillo, e vés negro coma un cacho!!!
-Non, avoa, estou igual por todo...

Estas foron as primeiras palabras que intercambiaron o Xosé e maila súa avoa cando el volveu de pasar uns días na praia... Si, é ben certo que o rapaz chegou ben torradíño polo sol, pero non entendeu aí o significado de cacho.. E vós coñecedes a palabra? O cacho, ademais dun anaco pequeno de algo, tamén é un recipiente furado polo fondo para asar as castañas, así que botádelle a conta que cor pode ter o cacho... Negro coma os meus pecados!, dicían as nosas avoas...

O cacho non sempre ten buratos, tamén pode ser simplemente un recipiente baixo e coa boca ancha. É parente das olas! Ou non lembrades na fraseoloxía popular aquilo de "Díxolle o cacho á ola" (equivalente do "Díxolle o pote ao caldeiro") ou "Os cachos tiran ás olas" (coma a cabra ao monte) ou aquilo de "andar de cacho para tes-to", que vén ser andar dun lado para o outro. "Cacho" ten máis significados: tamén se lle chama así á cabeza das

persoas cando estamos a empregar unha linguaxe familiar, sinónimo de testa, cachola, calamoucha, cachamúa, crisma... Seguro que teredes oído que a alguén lle deron tal tunda que lle houberon de partir a crisma...

E o cacho levounos a "cachón", por aquilo de "ferver a cachón", que se di cando temos unha pota ao lume e ferve con moita forza, de modo que se fan moitas burbullas na superficie. E se ferve a cachón, hai que lle baixar a calor á pota... O caso é que hai outro "cachón" que coa calor tamén baixa; porque tamén se lle chama cachón á auga que cae nunha fervenza pequena. Efectivamente, parece que é auga a

ferver! E tamén chove a cachón cando chove moito e moi forte, a mares, a chuzos, a caldeiros...

Á hora que estamos a escribir estas liñas tamén chove aí fóra, non a cachón, pero chégalle ben. Mañá seica orballa, seica chuvia, choverá moi miudiño... A estas alturas prestaba que unha raiola de sol se coase entre tanta nube. Ha chegar, ho, así que non esquezades o sombreiro, a crema protectora, as gafas de sol, o paraugas de praia, un bo libro, un bo amigo, unha boa amiga, a máscara, a distancia social, a lingua de noso...

Feliz verán!!!

O fachineiro do teatro

O Entremés famoso

Houbo algún Feixoo bo. Por exemplo, o frade Benito Feixoo, nado Pereiro de Aguiar, que foi un dos pensadores máis importantes da Ilustración española. Pero houbo un anterior que é do que queremos lembrarnos hoxe. Gabriel Feixoo de Araújo é o autor da primeira obra de teatro que se coñece en lingua galega: *O Entremés famoso sobre a pesca do río Miño*, tamén coñecido como *A contenda dos labradores de Caldelas*. A obra trata da disputa sobre os dereitos de pesca entre a xente das dúas beiras da raia húmida e o único manuscrito que se conserva está escrito en galego con anacos en portugués e algunha anotación en castelán. Da vida do tal Feixoo de Araújo nada se sabe, á parte supoñerse que era licenciado. Bouza Brey dicía que era da nosa banda do Miño, pero quen sabe se non podería escribirse outra contenda sobre o lugar natal de don Gabriel. Como a data suposta da obra é a de 1671 celebramos este ano o 350º aniversario. Con este pretexto o Centro Dramático Galego en coprodución coa Companhia de Teatro de Braga decidiron levar á escena esta obra sobre as fronteiras. A estrea tivo lugar hai un par de semanas, así que cando empece a xira será unha boa ocasión para retomar o pulso do teatro.

A.Q.